

SOCIETATEA DE MÂINE

Revistă de știință sociografică, de estetică și cultură



Cuprinsul:

| | |
|---|-----------------------|
| PROBLEME SOCIALE: Știința despre om | Ion Clopoțel |
| Originalitatea bănățeană | Ion Negru |
| Adunarea folclorului Moților | Horia Doinaru |
| PROBLEME ECONOMICE: Reforma monetară după războiu | Dr. Vasile Turculescu |
| TRANSILVANIA VECHIE: De când se întrebuițează limba română în biserică | Gheorghe Maior |
| SATE, ORAȘE, REGIUNI: Cetea cântecului | Aurel D. Bugariu |
| ACTUALITĂȚI: Biopolitică națională | Horia Trandafir |
| FIGURI REPREZENTATIVE: Ion M. Moldovanu, Augustin Bunea | Ioșif E. Naghiu |
| PAGINI LITERARE: Prietenii și admiratorii bihoreni ai lui Eminescu | Ioșif E. Naghiu |
| Primăvara (versuri) | Ion Miuța |
| Frammento | Oreste Frattoni |
| CĂRȚI, ZIARE, REVISTE: Radu Brateș: Blajul | I. E. N. |
| Petre Pascu: „Plaiuri”. | Ionel Gernea |
| Poesia lui Ion Th. Ilea | Aurel D. Bugariu |
| FAPTE, IDEI, OBSERVAȚIUNI: 300 ani dela cazania lui Varlaam. — Un colegiu militar al orfanilor de războiu. — Studenții la țară. — Profesorul Onisifor Ghibu. — <u>Facultate teologică în Sibiu.</u> — „Plaiuri născădene”. — O facultate de medicină în Timișoara. — Grădinile de zarzavat. — Viața măturătorilor. — Despre „Societatea de mâine”. | Redacția |
| COPERTA: Sub ciresul înflorit. | A. Demian |

Editura „Societatea de Măine“

Director: ION CLOPOȚEL

Inscrisă în registrul Trib. Com. Ilfov cu Nr. 1927. Corespondența Redacției și Administrației: Căsuța poștală Nr. 576, București I.

APARE LUNAR

anul XX

București, Iunie 1943

no 6

no 394 dela apariție

ABONAMENTE ANUALE:

| | |
|---------------------------------|----------|
| Abonament de sprijin | lei 3000 |
| Autorități, birouri, biblioteci | „ 2000 |
| Particulari | „ 1000 |
| Studenți | „ 600 |

În străinătate: dublu

Abonamentele se remit anticipat prin CEC no. 1218

Lei 50

Poesia lui Ion Th. Ilea

Ultimul volum de versuri al d-lui Ion Th. Ilea; „Intoarcere”, apărut la „Editura Contemporană”, a stârnit o adevărată furtună în presa cotidiană. chemaș, și nechemaș, atraș: poate tocmai de mirajul acestei furtuni, au intrat în ea elogiind sau injurând, admind sau negând, unul dintre cele mai autentice talente ale poeziei românești din ultimii ani. Nu vom încerca să facem aici o incursiune în tot ce a ce s'a scris pro sau contra poeziei d-lui Ion Th. Ilea, ci vom pozi puțin pe marginea acestui volum de versuri atât de îndelung discutat, pentru a ne logodi sufletul cu frumusețile lui.

Începând din 1931, dată la care apare întâiul volum de versuri al d-lui Ilea: „Inventar rural” și continuând apoi cu „Gloata” apărut în 1934, d-sa a depășit birsmul declamator al poeziei cotidiene, mpunând o poezie nouă, dinamică, o poezie pe care am putea să o comparăm pentru dinamismul și muzicalitatea ei interioară cu poezia lui Aron Cotruș. Intre aceste două volume de versuri și cel de acum, este o perfectă continuitate. D. Ion Th. Ilea a rămas acelaș poet al răsvrărilor din „Gloata” acelaș timbru dur al durerilor și nedreptăților, depășind însă cadrul strâmt al poeziei înregimentată unor idealuri încetușate cari nu-i puteau da posibilitatea unei desăntuirii sub un orizont de mare creație, cu toate că ea îmbrășa realități universale, aceste realități erau însă ale unui compartiment social, or sufletul d-lui Ion Th. Ilea era setos de a putea îmbrășa durerea unui neam întreg, împletind în dest'n românesc poezia uzuală și a muncătorului.

Intoarcerea aceasta în românesc a

d-lui Ion Th. Ilea, a stârnit furtuna de care am amintit mai înainte, furtună care a subliniat cum nu se poate mai frumos numele unui vâguros poet ardelean care, asemenea lui Octavian Goga odinioară, plânge durerea neamului, se frământă pentru dreptatea românească și arde intens pe rugul clintirilor nedrepte. Dorul de astăzi al poetului, nu este un dor searbăd închinat unei știe cărui vis de înfrățire între clase sociale, vis care și-a dat seama că n'ci odată nu poate prinde contururile realității, dorul lui de acum e al țării și vesele toate sunt închinare răsăgnirilor ei. Identitatea dintre trupul poetului și trupul țării: „trupul țării-i trupul meu” (Strădan'e) îl face că urce și el odată cu țara, pe acelaș drum al Golgothei, încercând să înduplece destinul să-l crează că neamul românesc, are și el dreptul la înviere și descătușare, la împlinire între hotare care să nu-i sângere inima:

*În pleasnă de vânt
Am găsit cuvânt.
Pe aici am trecut
cu pasul durut,
cu anii bătuți pe crucea inimii
sângerânde,
cu sufletu 'n ogor de clăpe fumegânde.
Pe flecare colț de hotar românesc
m'am cuminecat, cu gând să trăesc,
crescând în veac spre Dumnezeu
alături de neamul meu.*

*Din țarina opăciti'n revenire,
am luat în pumni lut de înrudire,
comoara graului mi-a fost pavăză,
să 'nduplece destinul să mă crează.
(Destin)*

Imaginile proaspete, dau poeziei d-lui Ion Th. Ilea un colorit cu totul

aparte de restul poeziei ardelen. Ruptă din gila românească, poezia d-lui Ion Th. Ilea vine să dovedească tocmai contrariul ideilor preconizate de tinerii scriitori sibieni.

Dar, să revenim la poezia d-lui Ion Th. Ilea și să reproducem, fără n'ci un alt comentariu: „Sat încrustat în vreme”:

*Tristețea toamnătică strânsă 'n
merindar,
o duce cu satul de azi bătrânul
gropar,
năzuința mari ascultă clopotul
descătușării,
clopotul care vestește durerile țării.
Groparul, în pas cu veacul despicat,
întoarce vremea 'napoi spre alt sat
așteptat și dormit de fluer c'obănesc,
sat ce se naște 'n ieslea cugetului
românesc.
In umbra satului valah, ciorch'niț
gândului,
mustesc de mult dorința neamului,
ferecat pe gorunul lui Horia,
la Tebea
și duhul dârț rămas în vreme, se vrea
la răscruce de veleat
să stea pe aceiași Golgotă desferecat.
Bucimătorul ploilor din toamnele
înscrise,
a pr'ns sufletele 'n căușul zărilor
deschise.
Carpații pornesc din nou
spre piscul românescului ecou.
(Duhul lui Horia)*

Poesia d-lui Ion Th. Ilea este poezia satului românesc integrat în destinul neamului, poezia marilor dureri și răsăgniri, poezia marilor credințe într-o deplină descătușare și înviere...

Aurel D. Bugariu

Anton Dumitriu: Logica polivalentă

Intre domeniile deschise cercetării științifice contemporane, logica sau logica simbolică ocupă o poziție cu totul specială. Ca și sociologia științifică cam tot atât de tânără, logica a rezultat între altele și din necesitatea de a desprinde materialul logicii, până atunci ramură a filosofiei, din învelișul mai mult sau mai puțin metafizic care îi stăjenea mijloacele de cercetare; tot odată s'a încercat alcătuire unui aparat de gândire capabil să explice și să rezolve anumite contradicțiuni ivite în construcțiunea sistemelor științifice. Crearea logicii simbolice trebue considerată drept una dintre cele mai deseamă etape ale constituirii unui sistem de logică riguros științific, iar rezultatele obținute într'un timp relativ scurt — logica s'a impus cercetătorilor abia dela începutul veacului nostru au arătat cu prisosință valoarea ei ca instrument de gândire.

Datorită formulării în aparență matematice în care sunt însă expuse enunțările logicii simbolice, ea este trecută cu vederea nu numai de marile public, care o confundă îndeobște cu o parte a matematicii, ci din acelaș motiv și de bună parte a oamenilor de știință, și chiar a celor ce se îndeletnicesc cu logica în special. Co-

municările de logică simbolică, publicate de obicei în reviste greu accesibile, și lipsa unei lucrări care să pună la îndemână ultimile cuceriri ale acestei noi științe, au avut și ele partea lor de vină în ignorarea ei aproape generală de până acum.

D-l. Anton Dumitriu, a prezentat cititorilor aspectele generale ale logicii introducând pe profani în problemele mai de seamă ale logicii contemporane și expunând principiile elementare ale logicii. Ultima d-sale lucrare „Logica polivalentă”, înfățișează critic sistemele mai importante de logică simbolică alcătuite de cercetătorii contemporani. Deși întemeiate pe interpretări diferite ale aceluiaș principii fundamentale, aceste sisteme concurează toate în încercarea de a completa și depăși logica aristotelică și post-aristotelică. La procesul de formalizare, care cuprinsese logica încă din timpul scolasticei medievale, logicistienii încearcă să alăture câte-va principii menite, după ei, să perfecționeze și să generalizeze în gradul cel mai înalt sistemul logicii slavice. Una dintre cele mai de seamă înoviri.

Lucrarea „Logica polivalentă” desigur introducerea unor valori logice suplimentare pe lângă cele două: adevăr și falsitate, cu care gândirea

se obișnuise să opereze. „Logica polivalentă” arată că sunt inovațiile principale introduse în această direcție aducând între altele și schița unui sistem original.

Din partea critică a lucrării reiese cu prisosință că până în prezent vreații logicilor polivalente iscate în acest domeniu. Nu suctem în măsură să apreciem dacă această imputație se aplică și „logicii” T” propusă de d. Dumitriu: indicațiile sumare din „Logica polivalentă” nu ne permit o pronunțare definitivă. Concluziile, atâtea câte se pot scoate deocamdată din „logica T” arată că d. Anton Dumitriu a știut să folosească atât rezultatele dobândite de predecesorii domniei sale, cât și criticile aduse acestora.

Ca orice știință în curs de elaborare, logica nu are decât de câștigat de pe urma înmulțirii cercetătorilor preocupați de probleme proaspete suscitade. De aceea „logica polivalentă” este o invitație bine venită adresată publicului român: cunoașterea mai amănunțită a logicii pe care o prefațază acest volum, va folosi în aceeași măsură cititorului și științei.

Constantin Ionescu



SOCIETATEA DE MAINE

REVISTĂ DE ȘTIINȚĂ SOCIOGRAFICĂ, ESTETICĂ ȘI CULTURĂ



Știința despre om

De 20 ani pledăm aci în favoarea principiului cardinal dela care așteptăm renașterea colectivității românești sub toate raporturile : prioritatea științii despre om și îmbunătățirea sistematică a condițiunilor de existență și muncă pentru români în țara lor cu hotare etnice drepte.

Pe această teză fundamentală am brodat infinite subiecte : capital biologic, valori morale, biologie aplicată, sociografie și sociologie românească.

Revista „Societatea de mâine“ și-a făcut o chestiune de onoare și de luptă pe viață din înălțarea nivelului de trai și de cultură al masselor noastre populare. Va recunoaște oricare cititor atent și obiectiv, că există o credință hotărîită și o fermitate nezdruncinată în programul nostru de temelie. E o consecvență-record...

Am îmbrățișat chestiunea periferiei românești într'o vreme când se făcea elogiul exclusiv al științelor naturii ori al precăderii industriei și comerțului : preocupările factorilor de stat erau absorbite în direcțiuni unilaterale și chiar diametral opuse fericirii tuturor...

Am pus chestiunea moșilor cu un avânt și cu un aparat de documentare neobișnuit la noi.

Am pledat pentru cantina și pentru căminul școlar înainte cu 20 ani — și a trebuit să vină războiul pentruca să prindă corp această idee salvatoare pentru toate straturile tineretului lovit de ravagiile vremii.

Dar chiar și numai o ochire sumară aspra trecutului multimilenar din spațiul nostru vital dintre Marea Neagră, Nistru, Tisa și Dunăre, ne face să înțelegem, că aici dănuiește un popor bătrân, călit în lupte, dăruit cu virtuți biologice de calitate primă, și că grosul acestei populațiuni nu e citadină, ci stăruie în ancestralele rânduieli de popor rural — depozitar al marilor însușiri de rezistență dealungul veacurilor vitrege.

Față de acest popor înarmat cu trăsături sufletești și caracteristici biologice atât de temeinice, așezat totuși în majoritățile sale compacte de rasă pură acolo la **periferii**, la **țară**, avem **răspunderi firești** pe cari nu le mai putem ocoli.

Și nu admitem confuzii, nici programe unilaterale. Din știința despre om, despre român, despre colectivitatea lui însuflețită de acelaș spirit ce-i sudează ființa în individualitate distinctă, noi cei grupați în jurul acestei tribune de presă, ne-am limpezit o concepție și un program de cercetări ca și de acțiuni cu scopuri precise.

Veacurile au suprapus omului rural tot felul de organisme de conducere și exploatare, în calculele cărora cel de jos conta doar ca un simplu instrument, ca un sclav îngrădit în limitele cele mai înguste, fără respirație și aspirație posibilă la un trai mai omenesc. Ei bine, acele vremuri blestemate au fost dărîmate și spulberate pe vecie.

Abecedarul zilei, pedagogia politică elementară deacum se'ndreaptă către rezervorul nostru de energii infinite.

O astfel de organizație socială se face acum simțită, care să nu procedeze unilateral, ci paralel cu știința să țină seamă de educația civică a mulțimilor. Știința să nu fie monopolul abstract al unor minorități, ci efectele ei să străbată adânc toată ființa națiunii.

Unul dintre marii sociologi ai zilei de ieri — care poate ne-a lăsat tratatul cel mai clasic în trei volume intitulate „Filosofia științelor sociale“ — dedea expresiune acestui comandament: „educațiunea civică să nu fie inferioară situației științifice“. Ori, ca atari aforisme să-și desvăluie conținutul mai bine, reținem încă două definiri din domeniul progresului uman: „când massa oamenilor va fi mai instruită, fraudele de tot felul vor fi mai greu de comis“; sau: „conștiința publică devenită mai exigentă va înfiera în chip sever cele mai mici infracțiuni: ceace ea azi neglijează sau absolvă, va califica drept delict ceace este acum simplă greșală“ (R. Worms, vol. III, p. 161).

În concluziune: progresul nu e posibil fără acțiuni de rază largă în folosul masselor, cari trebuie să dețină o conștiință vie despre puterea, misiunea și dreptul de a promova o civilizație.

Multe din sălbatecile noastre năravuri vor fi abolite ca o rușine sub presiunea conștiinței publice, la a cărei dezvoltare trebuie să lucrăm din toate strădaniile noastre.

Cu masse luminate, aduse în linia binefăcătoare a vieții larg deschise dezvoltării lor biologice și culturale, vom prinde căile progresului, în care trebuie să credem.

Ion Clopoșel

VITRINA LITERARĂ

Petre Pascu: PLAIURI

Întâul volum de versuri al d-lui Petre Pascu, apărut la începutul acestui an de sub pămîntele Diecezane de la Arad, a impus definitiv un nume nou în lirica ardeleană.

Apărut în frumoase condițiuni tehnice, acest volum de versuri al d-lui Petre Pascu, aduce poezia unor mari limpezimi sufletești, o poezie plină de liniște și pace patriarhală, o poezie care geme de flori și primăvară:

*Eu și vișniul acesta 'n floare
Primăvara zumzăim albine.
Hai și tu să-ți cad în păr nînsoare
Și să fim tustrei un alb clorchine.*

*În clarul său va rotunji un vis
Pentru buza mea, ca frunza asta...
Cum să văd, de-atâtea flori închis.
Drumul care-ți serpeu fereastră.*

*Tu și eu sub vișniul acesta greu...
Albă-i primăvara, albă-mă ești.
Iarba, vezi, întinde curcubeu
Sub pașii tăi împărătești.
(Eu și vișniul acesta...)*

Împărțit în trei cicluri: *Căutare*, *Joc pierdut* și *Plaiuri*, volumul acesta închide între scoarțele lui o poezie autentică, plină de seva unui talent dela care poezia românească așteaptă și alte împliniri.

Cu totul deosebită de poezia camarazilor săi întru slovă, ardeleni, poate și pentru faptul că dl. Petre Pascu trăiește la Arad, poezia se apropie mai mult de poezia bănățeană. Întâlnim în acest volum câteva poezii ca: *Murâș*, lotru blăstămat, *Peste apă*, *Vânăta* și *Cântec pentru fată*, pe care o reproducem în întregime pentru frumusețea ei, care se înregistrează perfect în curentul poeziei folclorice pe care-l cultivă poezii bănățeni.

*Fată ca o trestioară
Dorul cum să nu mă doară?*

*C'a venit din noaptea grea
Cu doi ochi și cum este ea,
Cu doi ochi și cu doi sâni,
Cu tot ceru-adus în mâini
Și cu din mătase plete
Impletite pe 'ndelete,
Cu cercei de nestemate
Unui vracăi cu vraji furate,
Iar în mers ai frăgez-mă
Din zăpada dela crani.
Știu că-ți place busuocul
care ți-a adus norocul,
Mie numai boală grea
Pentru tine, fată red,
Fată ca o trestioară
Dorul cum să nu mă doară?*
(Cântec pentru fată)

Încă în căutarea unui drum pe care să-și ducă destinul său poetic, dl. Petre Pascu realizează totuși lucruri frumoase. Debutul său atât de târziu, după ce s'a risipit an de arândul în mai toate publicațiile de seamă ale Ardealului și Banatului, justifică îndeajuns faptul că dl. Petre Pascu nu s'a grăbit cu aceste prim volum de versuri, pe care dacă l-ar fi publicat cu câțiva ani mai înainte, fără îndoială că nu ar fi fost nimic mai mult decât un avort literar de care gem toate librăriile și toate vitrinele. Așa cum a apărut însă acest volum, dl. Petre Pascu poate să țină fruntea sus, fără rușine, căci el îl situează alături de talentele veritabile ale lirice ardeleni.

Iată de exemplu această bucată de antologie care ilustrează îndeajuns potențialul creator al d-lui Petre Pascu, intitulată: *„Versuri pentru bârfeală“*.

*Să ne ntălnim aminci iarăși
Vremea a venit pentru tovarăși.
Să nchinăm cu vin și cu rachiu
Câte păcate avem eu nu mai știu,
În cinstea lor și a bârfelei
Să răsturnăm din cer butelii.*

*Talent avem ca nimenia
Sub frunți ne arde-aceeaș stea.
De dragul rimelor sonore
Întindem peste veacuri hore,
Să chiuim să 'nghețe
Toți cei ce vreau să ne învețe*

*Să mai aducă un pelin!
Să moară toți poeții de venin,
Căci nu știu rostu 'n meșteșug.
N'au strofe scrise din belșug,
Sunt pleși la suflet și mărunți
De par pe jos niște grăunți.*

*Cu noi dacă-i amice harul
Să ne lăsăm în drum crâșmarul,
Nici v'a toată neculeasă,
Nici crâșmărița nesumeasă,
Și 'n cinstea ei și a bârfelei
Să răsturnăm din cer butelii.*

Încrăzătorii în talentul și posibilitățile sale de creație, sub zodia acestui feroc debut așteptăm cu vădită curiozitate cel de al doilea volum de versuri al d-lui Petre Pascu.

Ce știm!

Sub acest titlu, marea editură „Contemporana“ publică o minunată de instructivă colecție de cărți, pentru cititorii de orice vârstă, cât și pentru intelectuali care vrea să-și completeze bagajul de cunoștințe, umplând astfel un gol atât de adânc smțit.

Până în prezent au apărut un număr de 20 volume, iar în curs de publicare se găsește alte 100.

Desprindem la întâmplare câteva din titlurile cărților apărute până acum: *Marile Religii*, *Dela Atom la Stea*, *Istoria navigației*, *Istoria muzicii*, *Istoria electricității*, *Istoria cinematografului*.

Ionel Cernea

Planurile de reformă monetară după războiu

Una dintre instituțiile căreia războiul de față îi va da o nouă organizațiune în viitoarea economie mondială, va fi moneta.

Încă depe acum s'au desemnat trei curente, reprezentând respectiv teza germană, susținută de *Dr. Funk*, teza engleză a lui *J. M. Keynes* și teza americană reprezentată de către *White*.

Dat fiind răsunetul pe care îl au aceste proiecte de organizare monetară, găsim potrivit a redeschide discuțiunea cu privire la puterea de cumpărare a monetei și funcțiunile ei, în schimbul intern și relațiunile internaționale, pentru a putea înțelege mai bine formulele ce se propun în prezent pentru așa-narea monetară mondială.

Cea mai veche concepțiune asupra monetei este aceea prin care s'a considerat exclusiv sub raportul bogăției ce-o constituia materialul din care era confecționată.

Acest concept mercantilist stă la baza tuturor formulilor metalistilor și formează așa zisa teorie *chrysohedonică a monetei*. Evident, este vorba de moneta cea mai sigură, dar, din punct de vedere economic, cea mai incomodă.

Alții, care urmează aceiaș credință a mărfii promovată la rangul de monetă, au aplicat raționamentul școlii austriace, extinzând teoria *utilității finale*, în sensul că valoarea monetei are ca fundament importanța pe care fiecare individ o atribuie ultimei unități la dispoziția sa. Fapt imposibil de acceptat din cauza variației de venituri, ceea ce atrage o judecată subiectivă.

În fine, alți cercetători ai problemelor monetare au repudiat cu totul materialul din care este confecționată moneta, considerând funcțiunile monetei mai presus decât ștufa.

Aceștia sunt așa zișii nominaliști și ei sunt, în general, susținătorii *teoriei puterii de cumpărare a monetei*, desconsiderându-i valoarea efectivă sau reprezentativă.

Aceste teorii nominaliste au mers până la negarea chiar a oricărei legătură cu aurul sau alt metal, punând în loc alte valori, sau, după o teorie mai nouă germană, fundând-o pe *etalonul muncă*.

Țara care și-a dat o astfel de monetă și pe care printr'un dirijism de Stat o menține perfect stabilă este Germania.

Anglia, după o despărțire temporară de aur, în care timp a recurs la o monetă indicială, se întoarce acum, prin planul Keynes din nou către o valoare concretă, propunând în schimbul internațional clearingul.

În schimb, Statele Unite, care cumulează în prezent cantități urașe de aur, propune pur și simplu revenirea la etalonul aur, și crearea unei monete internaționale.

Trebue înțeles că, pe când pentru schimbul intern o monetă poate funcționa pe baza consemnului ge-

neral sau pe baza legii, în schimbul internațional o valoare concretă nu poate fi exclusă.

Deaceea, chiar dacă pot exista monete cu altă acoperire decât aurul, în ceea ce privește regularea dintre State, trebuie să existe în mod invariabil o valoare universală, care, până în prezent rămâne tot aurul. Clearingul sau trocul sunt mijloace de lichidare între state dar greoaie și nu la nivelul unor schimburi normale.

Proiectul german este un proiect raționalist. El se adaptează penuriei de aur predominantă în Europa.

Din propunerile planului englez se vede însă mai ales nevoia de a regula datoriile uriașe pe care această țară le-a contractat față de America și necesitatea de a se lichida fără pierderi de substanță aceste angajamente.

Mobilul din planul american este, mobilizarea, după războiu, a cantităților considerabile de aur, fie pe calea consimțirii unor credite internaționale, fie pe calea constituirii unei rezerve pentru moneta universală propusă de *White*.

Ceea ce vrem să observăm cu acest prilej este că, alții între ei n'au ajuns la un acord deplin și că interese potrivnice îi îndeamnă să vină cu proiecte separate.

Cât privește aderarea la unul din sistemele semnalate, ea nu se poate face încă de pe acum, când, aproape toate statele s'au străduit să se mențină în cadrele vechi ale politici monetare. Este prematur a se anticipa asupra fenomenelor economice de după războiu, care, ele înșile, vor impune ordinea nouă și în domeniul monetar.

Dr. Vasile Turculescu

Primăvară

*În haină nouă e'mbrăcată țara
și doina hoinărește în amurg.
Din vreme amintiri încet se scurg
și'n vârful de munte sburdă căprioara...*

*Când peste sat coboară tainic sara
'și 'nchide geana zarea adormită,
s'adoarmă lunca toată înflorită
să dea viață 'n lume primăvara!...*

*Trec fete mari pe stradă fredonând
un cântec nou — iubire peste gând
flăcăul îndrăgît dintr'o privire...*

*Miros din luncă 'mbrățișează zarea
când totu-i liniștit, tăcut, ca marea!
în codru Cosinzeana-așteaptă mire!*

Ion Miuța

Necesitatea adunării folklorului Moșilor

Regiunile cele mai puțin exploatate din punct de vedere folkloric, sunt până în prezent, fără îndoială, regiunile Arcului Carpatic și acelea ale coardei Munților Apuseni, predominând însă cele dintâiu și Munții Olteniei.

Ambele aceste regiuni, au fost acuzate că nu sunt patria Muzelor, cum sunt bunăoară: Moldova, Bucovina, Muntenia și Podișul Transilvaniei, ci aceea a marilor revoluționari: Horia, Iancu, Tudor Vladimirescu.

Moșii și Oltenii sunt familii de luptători, iar alții le-au cântat vitejia.

Este de remarcat faptul că sunt unii cercetători mai noi, care susțin că Moșii nici nu ar avea folklor propriu, și că toate producțiile lor artistice, sunt importate din alte părți și adaptate aci.

Unul din aceștia este profesorul Tache Papahagi, care în „Cercetări din Munții Apuseni“ (Extras din „Grai și Suflet“) București 1925 și Daco-România VIII 1936, susține cu tărie acest lucru.

D. Emil Petrovici însă, care a făcut bogate sondajii folklorice în cea mai autentică comună moșească Scărișoara, susține contrariul și anume că în Munții Apuseni sunt reprezentate toate genurile: strigături, povești, snoave, ghicitori, descântece, practici magice, diferite credințe și superstiții, demoni, ființe fantastice sau cu puteri supranaturale, doină, bocet, colindă, basm, tradiție, folklor muzical cu excluderea baladei.

Moșii nu cunosc motivul Mioriței, ori al ciobanului care și-a pierdut oile, iar despre Novac, informatoarea No. VII a știut să-i spună doar următoarele „Or povestitu și bătrânii că Novacu a fost hoț mare, că o făcut mult'i celea“ iar acum cei tineri citesc din cărți despre Novac.

Tot dl. Emil Petrovici susține că Moșii nu cunosc cântecul :

A plecat Moșul la țară
Cu cercuri și cu ciubară

și explică aceasta, că Moșul nu zice : „la țară“ ci „în țară“ și mai departe nu zice cu ciubară, ci cu vase.

Ciubarul există la Moși — este vasul în care se spală cămășile, — dar pluralul lui este ciuberă, nu ciubară, care nu poate rima cu țară.

Termenul general pentru confecționat de vase este „văsari“ nu ciubărași.

Interesant ar fi de știut atunci, cine este autorul acestui cântec, cine i-a dat numele vasului de ciubar, fiindcă noi știm prin deducțiuni logice că fabricantul, dă întotdeauna, el numele fabricatului și nu ca cumpărătorul. Studiat în ansamblu, acest cântec pe care acum îl știe toată suflarea românească, conchidem că el nu poate să fie decât opera unui autohton, poate a unui cărturar Moș, cu aptitudini poetice, care și-a luat elementele esențiale din mediul moșesc și le-a adaptat atât artei poetice, cât și gramaticii.

Aceleași acuzațiuni se aduc și „Cântecului Iancului“, cântecului lui Horia

Horea — fost un viteaz mare
Doamne ce ficioși mai are.
sau

Pân'a fost Horea împărat
Domnii nu s'au desculțat
cât și cunoscutul cântec

Lung e drumul Clujului
Dar mai lung al dorului

A ne asocia susținerilor lui Tache Papahagi, că Moșii nu au folklor, ar însemna să negăm valoarea spirituală a celor mai autentici urmași ai Dacilor, să reducem această regiune din punct de vedere artistic la un subnivel omenesc. Dealtfel, însă profesorul Tache Papahagi — spune I. Rusu-Abrudeanu în cartea sa „Moșii“ — că în 17 August 1922, coborând de pe muntele Măgura spre comuna Neagra, întâlnește un Moș cu care a avut o conversație, din care reiese firea închisă a acestuia din urmă, neîncrederea pe care Moșii o au pentru toți „streinii“ (nădrăgarii) deci el însuși ne dă explicația cum a ajuns la convingerea că Moșii nu au literatură populară.

Viața aspră de pe munte, l'a făcut pe Moș să fie inospitalier, scurt la vorbă, într'o permanentă luptă cu tot ce-l înconjoară, să nu-și deschidă sufletul înțuiat cu șapte chei, decât după foarte multă chibzuială.

Cum se adună la noi folklorul, de echipe trimise în munți, formate din tineri fără prea multă răbdare ori de persoane care ar ar voi să cunoască totul din fuga automobilului, desigur nu se va obține nimic precis de la acești Moși.

Nici pe seama intelectualilor de acolo, nu putem să ne lăsăm toată încrederea, fiindcă nu este de ajuns să transcrii o poveste cum ți s'a spus, ci trebuie celui ce o receptează o pregătire anume în acest sens, o serie întregă de cunoștințe complete, în urma căreia rezultatul ar putea să fie folositor.

Ovid Densușianu, la vârsta numai de 21 ani, în 1894, în Revista critică-literară, a unchiului său Nicolae, recenzând culegerea folklorică a lui I. G. Bibicescu, se arată încă de pe atunci nemulțumit de felul cum se adună folklorul și trebuie să recunoaștem că de atunci și până acuma s'a făcut foarte puțin progres.

„Aproape toate colecțiile noastre lasă de dorit în ceea ce privește exactitatea și fidelitatea cu care sunt reproduse și date la lumină, ci doar arare dacă putem desprinde adevăratele mărgăritare ale gândirii geniului popular“.

Afirmațiile marelui Ovid Densușianu în domeniul folkloric, se pot susține mai bine ca oriunde în ceea ce privește folklorul munților.

Colecțiile lui, publicate în „Viața Păstorească“ vol. I. II. sunt singurele colecțiuni reale, dar ele nu privesc decât viața păstorească.

Toate celelalte genuri nu sunt amintite decât mult mai târziu și tot parțial.

Culegerile lui ulterioare împreună cu I. A. Candrea și Th. D. Speranța și publicate în anul 1906 în „Graiul Nostru“ cuprind texte din toate părțile locuite de Români, deci ne dau și de data aceasta tot numai simple mostre de folklor românesc, fără nici un comentariu.

Cea mai complectă culegere a lui Densușianu, făcută în 1913, intitulată „Graiul din Țara Hațegului“, un volum de 450 pagini, este în adevăr o publicație monumentală, dar nici aceasta nu cuprinde nici 1/4 din întreg materialul folkloristic al regiunii.

Noi nu putem afirma până în prezent că cutare regiune sau cutare gen al creațiunii populare a fost complect exploatat.

Tot la stăruința lui Ovidiu Densușianu, a luat ființă începând cu anul 1909 seria de publicațiuni periodice în volume mici a folklorului românesc, un fel de „Antologie dialectală“ ca apoi la insistențele

aceluiaș să se înființeze în 1913, pe lângă catedra de filologie romanică de la Universitatea din București, Institutul de Filologie și Folklor, care nu a fost subvenționat de Stat, decât 2 ani.

Din 1932 încoace, problema adunării folklorului, dar mai ales grija de selectivitate a lui, pare să fi intrat pe un bun făgaș.

Academia Română publică în fiecare an, anuarul arhivei de folklor sub îngrijirea d-lui Ion Mușlea, un bun cunoscător al acestor probleme.

Acuma munca se face mai cu temei și mai cu folos, însă într-o măsură prea mică, pentru a putea spune că am realizat ceva hotărâtor. Anuarul mai sus amintit, nu cuprinde decât studii asupra anumitor producțiuni folklorice și câteva texte.

Nu s'a făcut încă nimic pentru alcătuirea unui Repertoriu sau Atlas etnografic. — Dar ceea ce ne lipsește cu desăvârșire este lipsa totală a unor studii comparative după metode riguroase, cu privire la folklorul diferitelor regiuni.

Aspectul problemei studiilor comparative, prezintă o importanță dublă :

Pe deoparte compararea textelor din diferite regiuni ale țării noastre va dovedi astfel, unitatea noastră și din punct de vedere folkloristic.

Ne spun alții, adeseori dușmanii constrânși de evidenta adevărului, că suntem poporul cel mai curat și mai omogen din lume, că țăranul nostru de la Satu-Mare se înțelege perfect de bine cu cel de la Dunăre, cum tot atât de bine se înțeleg țăranul de la Soroca cu cel din punctul cel mai îndepărtat al Banatului, lucru pe care nu-l întâlnești niciodată în celelalte țări cu veche tradiție națională, cum ar fi de pildă Franța, Germania ori Anglia.

Pentru susținerea acestor adevăruri, trebuie prezentate în permanență argumente. Or argumentul folkloric ar putea să devie cel mai important. Miorița constituie coroana acestui argument. Teoria spațiului mioritic, este una dintre cele mai bune. În paranteză putem să amintim că Miorița este cunoscută și de Secui. Este interesant de reținut faptul că Secuții o știu în majoritatea cuvintelor ei, românești, având numai unele cuvinte și unele accente secuizate.

Acest lucru poate să ne folosească în două moduri, fie pentru a dovedi unor cercetători unguri, care au avut cetezanta fără nici un temei științific să susțină pe lângă alte absurdități că Motii noștri ar fi Secui românizați, dar s'ar pune atunci întrebarea : cum a ajuns Miorița în variantă românească în folklorul Secuilor ? fie pentru a arăta tuturor, care sunt granițele firești ale neamului nostru, granițele spațiului mioritic, deci ale folklorului românesc.

S'au ivit însă unii gânditori, de talia lui Joseph Bedier, care să afirme cu o cutezătoare stăruință, că problema folklorului național așa cum s'a pus până acuma cade, iar în locul ei se ridică teoria unității folklorului în întreg Sud-estul european. Aici elementele folklorice se găsesc pretutindeni aceleași, indiferent de granițele naționale, cu toate că în acest sud-est european, sunt popoare de origine variată, distincte: Români, Slavi, Croați, Albaneji, Greci et.

În adevăr, cine ascultă la radio cântecele populare ale acestor națiuni, se poate lesne lăsa furat de veracitatea afirmării, dar asta numai în domeniul muzical.

În domeniul folklorului literar, lucrurile iau o altă întorsătură. Poezia populară este strict legată de lim-

bă, strict legată nu numai de un popor, dar chiar de o anumite regiune. Motivul literar chiar atunci când trece de la o națiune la alta, el este prelucrat și adoptat isprăvilor unui erou autohton, luând un caracter local precis.

Trecerea textului de la un popor la altul, nu se face după legile traducerii literare culte, unde traducătorul instruit, transpune numai un text complex, ci îl face și asimilabil înțelegerii cititorilor pe care contează.

Aceasta în ceea ce privește balada, povestirea sau legenda.

Lirica populară se poate împrumuta și mai puțin, din cauză că ea este strict legată de mediul și de o anumită trăire a făuritorului ei, iar atunci când este vorba de strigături, aceasta satiră mușcatoare populară care vizează stări de lucruri și fapte locale, cum se pot susține cele afirmate de d. Bedier? Satira populară rămâne mereu în granițele ei. D. prof. Silviu Dragomir, în articolul d-sale „Scriitorii raguzani și refrenul colindelor noastre“, publicat în anuarul arhivei de folklor, din anul 1937, susține cu bună dreptate că refrenul Lerui-ler a trecut de la Români, vechi locuitori al coastei dalmatice, la poporul sârbesc, fapt care pentru noi are o mare importanță și iată de ce :

În sud-estul european, este lucru știut că noi suntem cel mai vechi popor, în afară de Greci și că toți vecinii noștri au venit din stepe, fără să aducă cu ei nici un fel de zestre spirituală. Gradul lor de cultură cu care se mândresc azi, își află fundamentul în vechea spiritualitate pe care au găsit-o pe pământul unde s'au așezat. Chiar și atunci când produsul artistic este exprimat în limba pură al lor, totuși rezonanța străfundă rămâne tot a pământului pe care trăiesc și atunci ce-au putut să ne dea nouă aceste popoare fugare în domeniul spiritual în afară de poate câteva melodii îngănate în urma turmelor, sub semnul întrebării și acestea.

Să încerce cineva să ia pietrele de temelie ale literaturii populare din Sud-estul european, și se va vedea, cum această literatură cade, pe când la noi, ea rămâne mereu în picioare, pentru că are continuitate.

Cu muzica s'a întâmplat cu totul altceva. Muzica este melodie și melodia prin ritmul ei universal, trece mai ușor granițele, se poate cânta cu toată ușurința pe textul țării respective, pe când producția literară cum am afirmat mai sus, nu.

Poate că la folklorul muzical s'a gândit d. Bedier, când a lansat teoria folklorului unic în Sud-estul european, dar a pierdut din vedere că muzica nu reprezintă nici o zecime din producția artistică a unui popor și s'a mai pierdut din vedere încă un adevăr mare, că originea melodiei este cu mult mai greu de identificat, decât aceea a unui text de artă populară. Un singur exemplu ilustrează perfect susținerea noastră: este cazul muzicii ungurești, cu care ei fac o intensă propagandă în toată lumea, ca fiind specificul artei lor naționale.

Nu este ea oare în fond numai opera țiganilor care trăiesc la Budapesta sau pe Pustă și care pun în melodie, nu trufia poporului unguresc, ci jalea unor vagabonzi despământenți cândva de mult cu veacuri înainte ? Ar putea vreun gânditor ungar să susțină cu argumente plauzibile contrariul ?

(Va urma)

Horia Doinaru

Decând se întrebuintează limba română în biserică

De când se întrebuintează limba română în biserică ?

Iată o întrebare la care mulți cred că s'a dat răspuns definitiv.

Decând marele Nicolae Iorga a scris că la Perii Maramureșului s'au făcut primele traduceri românești și aceasta datorită husitismului, altă părere n'a mai fost admisă. Toate manualele de istorie a limbii și literaturii românești fixează începerea timidă a luptei pentru introducerea limbii noastre în biserică după anul 1415 și grație unei influențe străine.

Încă de pe băncile școlii eram nemulțumit cu această părere și am cutezat să afirm, că primele traduceri nu le datorăm husitismului și trebuie să fie mult mai vechi decât începutul secolului al 15-lea, provocate fiind de nevoia apărării credinței strămoșești în fața asalturilor necontentite ale catolicismului desnaționalizator.

Târziu am avut bucuria să dau peste câteva pagini, cari îmi arată, că nu am fost primul susținător al aceste păreri și că nici n'am fost destul de cutezător.

Marele conducător al destinelor românești din Ardeal, marele scriitor bisericesc al nostru, o altă activității sale pe care nemeritat i-o cam trecem sub tăcere și nu știu de ce, luptătorul conștient pentru cultivarea unei limbi românești curate și înțelese de toți (a se cerceta scrierile lui cu cirile) fără a deschide lupta împotriva limbii pășărești a latinștilor (a căror ortografie la modă o folosea când scria „cu litere străbune“), episcopul, mai apoi metropolitul Andrei Șaguna, în a se *Istorie a Bisericii* tipărită la 1860, volumul II, pag. 63 și următoarele, se ocupă și de problema primelor traduceri și a introducerii limbii românești în biserică, argumentând cu o logică impecabilă. Merită să reinviem câteva fragmente.

„Ar fi o părere greșită, când am gândi că nația română n'a avut în vremile cele mai vechi nici o carte bisericească sau de rugăciune în limba sa maternă, ci pe toate acestea le-a avut o vreme în grecește și altă vreme în slavonește, căci pe atunci în biserică slujba dumnezească se săvârșia în aceste limbi prin arhierii și preoți greci și slavoni, de unde apoi ar putea scoate cineva urmarea aceea, că nația română depe atunci n'a avut nici „Tatăd nostru” pe limba sa. Oricine ar gândi astfel ar arăta numai că nu știe sau că nu vrea să știe învățătura cea de căpetenie a Bisericii răsăritene ortodoxe, prin care ea respectă limbile creștinilor săi și a început a porunci din vechime ca Sf. Scriptură, Cartea Vieții vecinice, să se deie în mâna creștinilor ca o lumânare care să strălucească lor în toate faptele. Ea ca o maică adevărată bună se nevoia dela început ca popoarele de felurite limbi să aibă și slujba dumnezească în limbile lor, știind că limba este acel vehicul prin care vine un popor la cuonașterea învățaturii cei dumnezeiești a Domnului și Mântuitorului nostru Isus Cristos. Biserica ortodoxă a predicat această învățătură pretutindeni unde împrejurările politice și poziția popoarelor n'au stat ei în contră”.

Dovedind cu exemple cele susținute, continuă: „La noi Românii din pricina năvălirilor popoarelor străine și din predominia (predominarea) lor asupra poziției noastre politice nu s'a putut pune în lucrare acea voie și învățătură a sfintei maicii noastre bi-

serici, ca adecă limba noastră populară să fie introdusă numai decât în bisericile noastre”.

Dacă împrejurările politice ar fi lăsat „Biserica în stare a se orându-i în înțelesul canoanelor, de bună seamă ar fi avut nația română ierarhia sa națională și în bisericile ei limba națională precum o cere învășătura bisericească”. Dar până în sec. 12-13 în biserică am avut ierarhi stăini „doar ici-colo s'a întâmplat ca și vreun Român să șadă pe scaunul metropoliei Ardealului”. Cu toate aceste împrejurări vitrege „zicem că poporul a avut unele cărți bisericești și de rugăciune în limba sa maternă încă și în vremurile cele mai vechi”. Părerea aceasta și-o bazează pe învățătura și practica Bisericii ortodoxe a toată lumea „care și-a făcut o problemă a întrebuintă limbile popoarelor sale în biserică” și pe „firea lucrului”. „Între cărțurarii bisericești și anume între dascăli, între preoți și arhierii, a trebuit să fi fost și unii de nația română, cari deși erau învățați în limba grecească și slavonă, totuși nu numai că au putut avea, ci încă ne vine a zice că au și avut râvna de a lăți între conaționaliilor lor acele frumoase cântări, rugăciuni și paremii, pe cari le-au găsit în cărțile bisericești din limba grecească și slavonă, și așa pe acelea le prefăceau pe limba română, ca de ele să se poată îndulci și ceice n'au avut prilej de a învăța limbi străine”, căci altcum nu se poate explica „acel caracter statornic religios al nației române, pe care nu l-ar fi putut păstra nevătămat în mijlocul atâtor vijelii bisericești și al atâtor năpăstuiiri religioase, de n'ar fi fost adăpate din destul și dela început cu lautele, va să zic: cu învățăturile dogmatice și bisericești ale religiei sale. Și așa nu zicem mult sau ceva de necrezut, când afirmăm, că încă din vremile cele de demult au fost unele părți ale Bibliei, unele cărți bisericești și unele cărți de rugăciune în limba noastră de cari se foloseau străbunii” și aceasta cu mult înainte de a descoperi Gutemberg tiparul, care a ajutat numai răspândirea lor. Și pentru a ne convinge și mai mult despre adevărul celor susținute de el, ne dă o informație deosebit de prețioasă. „În cartea *Sazavo Emauscoe Sveatoie Blagovestvovanie*, tipărită în Praga, fața 17, nota 12, cetim cumcă Românii încă din al 12-lea veac ar fi avut liturgia tradusă în limba română și aceasta scriitorul din Praga o deduce din vorbele papei Inocențiu IV (1243—1258), care ar fi scris cu prilejul când a scos limba slaveană din bisericile Bohemiei, că: în vremile cele mai proaspete, adecă ceva mai înainte cu o jumătate de veac, Românii Daciei liturgia cea până acuma întrebuintată în limba slaveană o au tradus în limba lor originală la care Maica (Biserica) constantinopolitană sau a tăcut, sau s'a înțeles precum se vede, sau n'a vrut să știe despre aceea, sau nu s'a cerut voie dela ea”.

E mai convingătoare argumentarea lui Nicolae Iorga? Mie mi se pare, că nu.

Chestiunea introducerii și întrebuintării limbii românești în slujbe și în viața bisericească a Românilor trebuie reluată și susținerile eronate corectate în toate manualele. Căci n'am fost și nu suntem în toate și totdeauna tributarii străinilor și mai puțin când e vorba de legea noastră, de ortodoxia, din care am adăpat și noi pe alții tocmai „în vremile cele de demult”.

Gheorghe Maior

Originalitate bănăţeană

În trecutul apropiat, saturat cu formele Apusului, și chiar în zilele de acum cenzorii literaturii nu trebuiesc crezuți pe cuvânt când se declară convertiți la „continuitatea strămoșească”; ei se scaldă numai în această nouă apă. Stăruie doar în mentalitatea estefilor moda vremii care repudia culoarea și parfușul local, specificul regional, pe motiv că acestea nu pot fi îmbrăcate în forme ideale și estetice deplin realizate. Și astăzi acești îndrumători — aceiași de ieri — socotesc că prezentarea visărilor sub specie soli natalis nu poate fi decât minoră și ca atare nu merită efortul intelectual al înțelegerii și comentariului atent, onest, susținut. Noroc însă că literaturii și-au văzut și-și văd liniștiți de treabă. Așa se explică apariția în arena literară a lui „Ion”, țărănul viu și natural pe care-l găsiți aievea în Ardeal în zeci de mii de exemplare, așa se explică contribuția largă a scriitorilor din Vechiul Regat la cunoașterea locurilor, oamenilor și stărilor din cuprinsul hotarelor lui și tot astfel se explică efortul pe care-l fac intelectualii bănățeni pentru a netezi drumul omului chemat să scrie, cald și curat, fresca vieții bănățene, să-i toarne adevărurile vesnice în frumusețea tiparului.

Într'adevăr, după apariția și împlinirea lui Drăgoi în Banat (Drăgoi cel cu portativ universal, dar care știe spune șoapte de iubire cu alte inflexiuni în voce decât ne-au obișnuit urechea apusenii), pe alt plan și pe alte trepte de realizare, dar paralel, clădesc zi de zi „meșterii în potrivirea cuvintelor cari adorm gândul cel treaz”. Dintre scriitorii aceștia bănățeni, unul, și din cărțile lui una, îmi pare că trebuie să ne atragă luarea aminte. Deși cartea a apărut în 1940, stăruie impresia că eroul ei bate și astăzi la porțile cetății literare. Dacă cerberii castelului fermecat nu s'ar rușina de straiete strămoșești, ar întreba, în definitiv chiar strâmbând din nas: — Cine ești tu cel cu fața luminată de zâmbete și ironie și ce vrei? Răspunsul noului venit la poarta Bucureștilui ar suna cam așa: — Io mis Iovan Iorgovan, țărăn din Căraș.

D. Virgil Birou, fiindcă aci este vorba despre dânsul și cartea sa „Oameni și locuri din Căraș”, alegându-și țărănul bănățean ca subiect literar a intuit admirabil materialul nou și nobil din care literatura ramânească până astăzi aproape că nu s'a împărtășit de loc. D. Birou ne aduce de data aceasta în viză un țărăn visător dar și lucid, un om al pământului, care se mândrește cu o nobleță a lui, una însă care nu vine din trecutul istoric, la dânsul irosit în lupte pentru gloria altora, ci numai din hrissovul palmei. Concepția aceasta a țărănului bănățean, care-i dă un stil de viață proprie, în care mândria răsare din siguranța omului care știe ce vrea, este — credem noi — prima dată prinsă în proza românească.

Cartea „Oameni și locuri din Căraș” este o comoară îmbibată de originalitate. Fie că te poartă prin sătrile dela târgul Văsiovii, unde-și cîmștește Ghiță Briptă pălăria nouă, sau își moaie gurguiul dela opinca nou-nouță Ion Bumbu, fie că stăruie asupra monstrului apocaliptic Reșița, care devorează pantagruelic măruntaele pământului Cărașan — pretutindeni vezi spirit de observație, turnat în viziune și înțelegere bănățeană. Rar ne-a fost dat în ultima vreme să gustăm mai multă vigoare locală, la un autor localnic.

Iată cum scrie Virgil Birou, vizitând Reșița: „printr'un ocean vântat ne-am uitat în iadul furnalului și am văzut cum plânge piatra lacrimi de fier”. Sau, în altă parte, scrie așa:

„Cărașanul își poartă gama calităților sale cu aceeași tărie vie, unii îi spun făloșenie, cu care își poartă bunăoară un cocoș creasta măreață și penajul pestriț din coadă”.

Și păsărelele negre ale slovelor te urcă înainte pe drumurile Semenicultui, te coboară înapoi spre „Staiier”, până în văile Cacovei și mai departe. Îți arată minunățiile de culoare, de sunet și nici odată nu uită să sfredească cu ochii de critic problemele cari se zbat la suprafață sau mocnesc în adânc, la talpa țării. În această privință spiritul autorului se înrudește cu pasiunea de cercetare a fraților Nemoianu, cu dr. Groșorean și dr. Râmneanțu.

Dar cronicarii de specialitate ar trebui să-și spună și dânsii cuvântul. Ar fi vremea să răsucească pe toate laturile o astfel de arhivă vie în care frumosul duduie în toți căpriorii cărții.

Pe lângă toate frumusețile ei, cartea are însă și un mic păcat. Pentru varietatea lecturii și pentru cunoașterea mai completă a oamenilor și locurilor descrise, autorul trebuia să forțeze nota, cu mai mult curaj, încercând să introducă în literatura cultă cât mai mulți termeni bănățeni. Azi așa, mâine așa, ciocnind mereu, limba literară românească și-ar apropia tezaurul lexic ce zace cu nemiluita în provinciile surori și și-ar lărgi mai ușor și cadrul de circulație.

Ar mai fi să semnalăm lipsa punctelor cardinale legate de omul și locul românesc: botezul, nunta și înmormântarea. Eu, puștanul, tare m'aș fi bucurat să citesc bunăoară o nuntă descărcată în pocnete de „pistoale” Cărașane. Că mie'mi stăruie în minte una mai domoală, din Toracul-Mare, dar cu nimic mai prejos ca una „gugulană”.

Il văd parcă pe Durăin din vremuri bune, aplecat pe gâtul de vioară, cum trage una „Dă masă”, pe când găzărița, numa o apă, se frânge cu muierile în cindă servind mâncare nuntașilor. Numai ce-o auzi: — I... iuu, Leno, dar voi nu vegeț că givăru șă giverița n'au furchiță? Doamne!... Doamne!

Nănașu și tărisfatu, ca cei dintâi serviți, au terminat deja mâncarea, când codașii abia încep, și acuma stau de vorbă, după masă, ca oamenii ai mari, adecă numanuma.

În clet, Moș Bibilac, incredințat cu adăpatul celor se-toși — și Doamne caldu-i omului „după atăcea argelene ca 'n Banat, — numai ce-l auzi cum se șuscăie: — Au, au lume lume, unge ești tu Solomie să mă vedz. Greu-i să fi bătrân, țucă-vă moșu.

În verme ce sus, în colțurile încăperii nuntașilor, se îngână târăgănat vioara întâia cu cea secundară, jos se bat cap în cap crâmpie de discuții, acoperite de cîmchetul lingurilor și furculițelor.

Mâncă toți dă se prăpăd, că după amiaz iar începe Laică cu comanda:

— Durăine, trașe harcu nu-l jăli, c'avem cai cu coada lungă.

Dar ce mă pripesc eu, cu scrisul meu grăbit, când s'ar putea ca nunta și botezul Cărașan să fie deja pregătite în sertarele d-lui Virgil Birou, pentru volumul doi.

Ce bine ar fi să fie.

Ion Negru

Prietenii și admiratorii bihoreni ai lui Mihail Eminescu

(Urmare)

Miron Pompiliu îl vizita adesea. Mihail Sfântuțiu stătea lângă vatră și privind jocul ondulent al flăcărilor ce se încingeau alene în jurul lemnelor verzi, povestea pe îndelete tot ce auzise. Dela el și-a notat Miron Pompiliu multe balade și basme, cântece și alte specii ale literaturii „nimănui și a tuturor”. Mihail Sfântuțiu a murit, dar comoara folklorică a cunoștințelor sale se păstrează în colecția lui Miron Pompiliu.

Se întâmplă și azi să fie astfel de informatori ai unor figuri literare.

În Lancrăm a trebuit un păstor tăcut. Dela acesta a aflat Lucian Blaga foarte multe lucruri pe cari le interpretează atât de subtil în scrierile sale. Creațiile folklorice colecționate de Miron Pompiliu au ajuns să fie cunoscute de Eminescu. Balada Bradului din ținutul Vașcăcului:

*Bradule, brăduț de jale
Ce te legeni așa tare
Fără ploaie, fără vânt
Cu crengile la pământ*

e motivul folkloric al cunoscutei poezii Eminesciene:

*Ce te legeni codrule
Fără ploaie fără vânt
Cu crengile la pământ.*

În 6 Aprilie 1884 Eminescu a fost numit subbibliotecar la biblioteca Universității din Iași. A locuit la Miron Pompiliu. Tot Miron Pompiliu cere în 1887 lui Titu Maiorescu să acorde vreun ajutor lui Eminescu.

Iată ce scrie profesorul Constantin Pavel⁸⁾ despre colaborarea lui Miron Pompiliu cu Eminescu: — „Când, terminând gândia că a făcut și cele din urmă neteziri, pune pe Pompiliu să-l asculte. Eminescu, tolănit pe pat ori pe o sofa, citea cu fața aprinsă, întrebând din când în când pe „Minune”, care de obicei se plimba prin cameră, dacă merge.

— Mihai, asta nu merge; o cam împiedici. Voi fi năzuind eu ce vrei să spui, dar vezi, nu este drept. Și Eminescu se supăra și începea a-l minuniza din greu, nu fără oarecari aluzii la ardeleni cei greoi. Nu odată ajungeam la ceartă în toată legea. Dar nici Minune nu-l slăbia și îl căznia mai departe.

— Mihai, un cântec ce trebuie parafrazat, nu-i cântec. Gândiri noi, originale, adânci și atât de omeneste, de ce le strâmbi, de ce le închircești. Lasă-le, Mihai, să cază calde pe inimă.

Și calde au căzut pe inima unui neam întreg... La început, lui Eminescu nu-i impunea, ori nu prefera fraza simplă și nemăiestrită, cu însușirile de precizie, ordine și claritate ale limbii franceze. Și dacă poezia îndeosebi cântecele lui Eminescu sunt izvoare de codru, limpezi și cristaline, vădind debarasarea poetului de difuziunea și balastul nemțesc este de a se mulțumi și prietenului Minune, profesorului, care deși venise din Ardealul lui Cipariu, cunoștea ca puțini alții pe vremea aceea pitorescul și mlădierea, prospețimea și farmecul limbii popu-

lare“. Miron Pompiliu e numit „caracudă“ pentru felul său sarcastic de a fi. Prin Miron Pompiliu a cunoscut pe Eminescu bătrânul cugetător politic -- d. A. C. Cuza (Neamul Rom. Literar, 1909, An. I p. 686). La Iași Eminescu era de obicei în societatea institutorului I. Creangă, a profesorului și inspectorului Miron Pompiliu, a lui Ion Nicolescu, mare secretar al consiliului de disciplină al avocaților din Iași. Locuiau toți trei într-o casă foarte modestă pe Valea Plângerii, iar masa o luau la un neamț, — Leopold sau Ferdinand, care avea restaurant — la Cerdac — și obișnuia să le dea și pe credit. După masă luau cu toții cafeaua la Chateau-aux-fleurs, unde mai veneau A. D. Xenopol, Bodnărescu, Paicu și alții. Eminescu se plimba mereu cu Miron Pompiliu. În 1884 au participat ambii la centenarul lui Horia. Când boala nemiloasă se abătuse asupra marelui „princeps poetarum Dacoromaniae“, Henrieta Eminescu, sora care îl îngrijea cu multă dragoste, apelă tot la Miron Pompiliu. Henrieta era aproape paralizată și nu se putea mișca decât cu ajutorul unor bandaje de fer. Noaptea se târa pe brânci să ajute pe sărmanul bolnav, neputându-și lega singură fiarele. Mihail suferea, iar Henrieta suferea și mai mult. Miron Pompiliu îl ajuta și în clipele dureroase ale acestei suferinți.

Un alt prieten bihorean al lui Eminescu a fost Ioniță Scipione Bădescu. E mai puțin cunoscut decât Iosif Vulcan și Miron Pompiliu. A apărut în lume în 2 Mai 1847 în Reșcolț, (jud. Cluj⁹⁾) a studiat la liceul din Beiuș și la Oradea. Urmează cursuri universitare la Budapesta, Viena și București. A colaborat la „Convorbiri Literare“, „Aurora Română“ etc. A tradus din românește în ungurește și din ungurește în românește poezii și nuvele.

Ioniță Scipione-Bădescu a fost prieten al lui Eminescu. După cercetările profesorului I. Bogdan-Onicci¹⁰⁾ Scipione-Bădescu e eroul principal al romanului „Geniu Pustiu“. Chiar el pomenește că „Romanul am început a-l scrie după impresiuni nemijlocite din anul 1868 când eram în București, parte după un episod ce mi l-a povestit un student din Transilvania“. Tânărul Scipione-Bădescu pe care îl considerăm bihorean în urma faptului că a studiat la Beiuș și la Oradea și a trăit pe plaiurile bihorene, — e în mare parte informator al lui Eminescu pentru peisagiile ardeleni descrise în romanul „Geniu Pustiu“. Eminescu istorisește întâmplări din revoluția din 1848 din acel „an al durerii“. Incepe a serba toată Transilvania. Glasul lui Iancu „împăratul codrilor bătrâni și al codrilor suri¹¹⁾“ chiamă la arme toate energiile tinere ale Ardealului“.

Găsim mai departe frânturi din luptele lui Iancu și arderea Aiudului. După terminarea revoluției, eroul principal, Toma Nour se reîntoarce la Cluj, căutând ființa pe care o iubea. Spre marea lui durere, îngerul morții dăduse sărutarea cea mai de pe urmă ființei pe care voia s'o întâlnească. Disperat, tânăr-

⁹⁾ Mihail Eminescu, Cernăuți Nr. 7.

¹⁰⁾ Torouțiu — Studii și documente. Vol. IV p. 322.

¹¹⁾ Horia Teculescu — loc. cit.

rul nostru pleacă în lume. Scipione-Bădescu n'a luat parte la revoluția din 1848. Apăruse în lume abia în 1847. Cunoștea multe lucruri inedite din 1848 pe cari le povestea lui Eminescu. Studentul Toma Nour, rezumă viața nenorocită a tânărului Scipione Bădescu din roman.

Eminescu era romantic. Ca orice romantic se lăsă dus pe aripile vântului și ale gândului în cele trecute vremi cari mereu pot fi idealizate. Dacă dela un prieten bihorean a auzit povestea tristă, despre care a scris pagini duiosă în romanul „Geniu Pustiu“, tot dela un tânăr din Bihor știa melodii vesele, închinată lui Bachus, I. Stefanelli ne spune¹²⁾ că după ce jertfa lui Bachus, Eminescu obișnuia să cânte versuri pe cari le auzise dela un tânăr nenorocit din Transilvania. Cânta versuri pe cari și azi le cunosc mulți tineri cari nu vor să să stranguleze pe Bachus¹³⁾ cum voia anticul Diogene.

Mai turnați-mi înc'odată
Viñ să beau că sunt sătos
Dacă nu-mi umpleți paharul
Numai dela miez mai jos.
Ca să-l umplu eu cu apă
Cu-apă rece dela râu
Dela râu ce isvorăște
Prin ochi triști din pieptul meu.

Tânărul care scrisese aceste versuri era Demetriu Sfura, membru al societății literare din Oradea acelei „Societăți de lectură a junimii române studioase la Academia de drepturi și Archigimnaziul din Oradea“, — o societate activă care a avut rol foarte important în evoluția culturală și literară a acestui colț de țară. S'a inaugurat festiv în 25 Ianuarie 1852. Ședința prezidată de Iosif Pop Sălăjanul, ajuns mai târziu episcop de Oradea (Vasile Pârvan. Pagini din trecut. Din istoria culturii Românilor bihoreni. „Lu-ceafărul“, 1903. an. II. p. 138—141.

Foaia pentru minte, inimă și literatură 1853. Nr. 24. Márki Sándor. Bihari romanirok. Nagy Várad 1851—159 p.)

Societatea era condusă de Alexandru Roman, profesor de limba română de la Academia de Drepturi și la Liceul remonstratenșilor. Societatea de lectură dela Oradea a publicat două poligrafii.

1) Diorile Bihorului (1854), 2) Fenicele (1867) în cari întâlnim aproape pe toți membrii.

Alexandru Roman a ajuns mai târziu profesor de limba română la Universitatea din Budapesta. Printre primele teze de doctorat susținute de Alexandru Roman e una despre Eminescu — a lui Ilie Cristea¹⁴⁾.

Alexandru Roman dacă n'a fost prieten al lui Eminescu, a fost incontestabil un mare admirator. Printre membrii societății găsim și pe Dimitrie Sfura, tânărul ardelenenorocit de care vorbea Eminescu.

Sfura s'a născut¹⁵⁾ în 1835 în Vizanța Sătmarului. A urmat cursul secundar la Oradea. Tot la Oradea urmează teologia. După terminarea teologiei nu se hirotonește ci e numit inspector al școalelor confessionale din Dieceza română-unită Oradea. A colaborat la **Diorile Bihorului** la **Gazeta Transilvaniei** etc. În plină epocă latinisții se orientează spre creațiile folkloristice.

În poeziile sale e evidentă influența folklorică. Să cităm un exemplu:

Grânele vara se coc
Zis'a badea să nu joc
Până la storsul vinului
Când voi fi mireasa lui.

A murit tânăr în a 23-a primăvară. Moare în 1858 când Eminescu avea abia 8 anișori. Deși nu l-a văzut niciodată, Eminescu îl numește prieten. Sfura a avut destin tragic. Între oamenii cu destin tragic există un fel de simpatie. Oricare admiră pe Wehinger, filosoful care s'a sinucis la 26 ani, ca o consecință ultimă a operei sale, în care demonstrează că lumea e rațională.

Întotdeauna se stabilește un fel de simpatie între oamenii cari aparțin aceleiași familii spirituale.

Am evocat câteva crâmpee din relațiile amicale ale lui Mihail Eminescu. Au apărut în toate colțurile țării și în multe alte țări ale lumii admiratori ai lui Eminescu.

Vor fi și de acum admiratori. Versurile sale se tălmăcesc an de an în tot mai multe limbi. Creațiile sale poetice au intrat în pantheonul de azur și de cleștar al geniului umanității. Mă gândesc să evoc câțiva admiratori bihoreni. Insuș un admirator care a stat 15 zile în temniță pentru adeziunea sa la scri-sul lui Eminescu.

Arareori se întâmplă să admire cineva atât de mult un poet, încât să accepte a fi arestat pentru el — și totuși s'a întâmplat a avea. În 1906 învățătorul Vasile Tăucă din Tăutul Bihorului a făcut o hartă a României oierându-se după doina lui Eminescu.

Dela Nistru pâ'n la Tisa

Dela Mare la Hotin

Din Sătmar până în Săcele

Dela Turnu 'n Dorohoi.

Autoritățile ungurești s'au sesizat de activitatea învățătorului din Tăut.

Un ziar din Oradea¹⁶⁾ scrie următorul articol — „Ungaria în Valahia“, în care „demască“ „iredentismul“ lui Vasile Tăucă. A făcut și steaguri pentru alegeri, dar această activitate a sa a fost sancționată. **L'au condamnat la 15 zile închisoare.**

Eminescu era atât de admirat pe aceste plaiuri încât în 1889, când în alte părți ale Ardealului era în floare antieminescianismul — la serbările culturale-artistice organizate de corul **Hilaria** din Bihor, găsim și poezii de Mihail Eminescu, chiar scrisoarea III-a.

Poate că și arhiva celei mai vechi societăți literare din Bihor — a societății de lectură Samuil Vulcan — din Beiuș, ar oferi mult material inedit pentru istoria admirației bihorene față de Eminescu. Toată această atitudine de largă înțelegere și de profundă admirație a graniței de Vest se datorește distinsului publicist Iosif Vulcan și scrisului din Familia.

Iosif E. Naghiu

(Va urma)

¹²⁾ Amintiri despre Eminescu. București 1916, p. 101.

¹³⁾ C. Pavel. — op. cit. — p. 14.

¹⁴⁾ E Patriarhul Miron Cristea de mai târziu.

¹⁵⁾ T. Neș. op. cit. — p. 43. I. Bogdan-Duică, M. Eminescu (Cernăuți).



Cetatea cântecului

CU PRIMAVARA PE UMAR

...Și iată, zilele au trecut uluitor de repede.

Parcă ieri am poposit în orașelul acesta mic și liniștit, în orașelul acesta al cântecului și al dragostei, în care viața se scurge domol ca apa Timișului ce-l împarte atât de frumos în două.

Cât de trist și singur m'am simțit atunci când am poposit pentru întâia oară aci și când Lugojul m'a întâmpinat atât de sburlit în gară, cu răceala toamnei, cu joc de frunze moarte pe trotuare și cu pălcuți uriașe de ciori... (O, ciorile Lugojului, ciorile din serile de nostalgie de mai târziu, când alături de Ibi îmi plimbam melancoliile pe toate străzile acestui oraș în care am găsit un crâmpeliu liniștit de viață, ciorile acestea cu croncănitul lor, adunate ciorchimi în copacii de pe străzile din preajma gării, câte amintiri îmi vor răscoli de acum înainte... ciorile... ciorile orașului Lugoj...).

Și acum, Lugojul mă duce la gară cu soarele primăverii pe umeri și cu zâmbet de ghiocei pe buze.

Niciodată, tristețea unei plecări nu am simțit-o atât de amară, atât de uriașă, atât de copleșitoare ca acum. Simt cum mi se sapă în suflet un gol ucigaș, cum mă pierd, cum mă innec în melancolie ca într-o apă moartă.

Unde, în ce colț de lume voiui mai găsi de acum înaintea pucea și liniștea pe care am găsit-o în casa dragului meu frate Gore? Ce priviri de ochi albaștri, îngerești, mă vor mai întâmpina de acum înainte, în fiecare seară, așa cum mă întâmpinau aci privirile atât de senine din ochii de inger ai Micei? Cine mă va mai întreba de acum înainte, așa cum mă întreba Zeno cu atâta grijă camarderească în glas: „Sunteți obosit Bugariu baci?... Patul e făcut, puteți să vă culcați dacă vreți!...” Și ce femeie din lumea aceasta va putea să o înlocuiască pe mama, ca să nu simt depărtarea de casă și scurgerea timpului, așa cum a înlocuit-o doamna Bugariu?...
Nu! niciunde și niciodată nu cred că am să mai găsesc liniștea de cămin pe care am găsit-o și trăit-o aci.
...Cât de repede trece timpul uneori!...

URMELE PAȘILOR MEI

Deze geamul vagonului, cufundat

în tăcere și amintiri, caut să îmbrățışez cu priviri orașul acesta pe străzile căruia mi-am purtat pașii zi de zi, patru luni în șir...

O, dacă aș fi putut învăța de unde deva formula aceia magică din poveștile bu măcelor, cum aș transforma orașul acesta într-o mică bijuterie pe care să o port la gât ca pe un talisman. Dar sunt atât de mic și de neputincios încât nu pot să duc cu mine de aici, nimic mai mult decât amintirile.

— Plecăm?

— Nu!... Intârziiem câteva ore!...

Ca o năluca mănătă din urmă de revărsatul zorilor și cântecul cocoșilor, m'am repezit afară din vagon, ca să alerg așa, năuc, singur neștiind unde.

Mă chema orașul.

Mă strigau înapoi amintirile.

Din vagoane, cântecele soldaților mă urmăreau pînă de seninătate și dărnicie românească:

La Crimeia peste mare...

sau:

Am plecat la miștie
Mitraliera s'o învățăm
Căci în ea ne e nădejdea
Pe dușman să-l alungăm...

sau:

De prin munți și din văi se adună,
Călăreți plini de dor și avânt
Și tot cerul în zare răsună
De vibrații de zale și cânt...

Fiecare vagon cu cântecul lui.

Iau o trăsură și pornesc să-mi caut urmele pașilor pe străzile acestui oraș de care nu pot descifra încă ce sentimente mă leagă. Simt însă că îmi este atât de greu să mă despart de el, că mă despart cu atâta strângere de inimă.

Trapul calului răsună cadentat pe asfalt.

Aș vrea să prind din învălmășeala care mă învăluia și un gând și să-l torc liniștit. Dar... nu pot.

Trecem podul peste Timiș.

Nici nu știu când am ajuns până aici.

Piața Unirii...

Iată acolo cămăruța mea. O văd până în cele mai mici detalii și mă trezesc zâmbind atunci când mă opresc la colțisorul lui Mica, cu dormitorul și sufrageria ei de păpușe.

Uite, robul e tras la geamul din dreapta numai pe jumătate, așa cum îl lăsam eu în fiecare dimineață.

Iată aci restaurantul Ionică unde luam masa cu Nicu Păsărescu și mă pierdeam în câte o seară în discuții literare la un pahar cu vin sau o ceașcă de țuică fiartă cu caporalul T. R. Liviu Jurchescu sau cu d. sublocotenent Marinescu Florea, Crișan, sau Marinescu Ioan...

Defilăm prin fața bazarului, locul atâtor și atâtor întâlniri, și rămân surprins că de data ceasta nu o văd aci pe Ibi. Parcă o aud aseară, la despărțire, întrebându-mă:

— Și acum, când ne mai vedem?...

— Nu știu, răspund. Ibi, simt că de aici, drumurile noastre se despart. Drumul meu, duce atât de lîmpede, pe cale de lumină, spre răsărit... Al tău?!

Privesc lung la catedrala în care mi-a plăcut să stau mai în fiecare Duminică, extaziat în fața picturii maestrului Demian.

...Indărât spre gară.

De departe, zăresc printre vraful de cărți din vitrina librăriei „Diecezana” „Drumuri cu popas”, minunatul roman al lui Peter Neagoe. Opresc și-l cumpăr. L-am mai cetit cândva și nu știu de ce, aș vrea să-l mai citesc și acum.

O, drumurile mele, drumurile mele...

LĂNGĂ AMINTIRI ȘI LĂNGĂ ISTORIE

În fața resaturantului „Dacia” cobor din trăsură, plătesc birjarului așa cum niciodată, pentru o asemenea cursă nu cred să mai fi fost plătit, și cu pas rar, târșăit, vreau să mă fac un tur pe Corso. O iau apoi pe malul Timișului, spre teatrul comunal.

De câte ori nu am trecut cu Ibi pe aci, de mână, ca doi copii de școală, oprindu-se pe rând în fața busturilor lui Ion Vidu, Coriolan Brediceanu și Traian Grozăvescu, povestindu-și cât de adânc impresionat am rămas în fața acestor frumoase recunoștințe a lugojenilor pentru memoria marilor bănățeni și români, desprinși de aci de lângă glia străbună ca să ducă gloria neamului dincolo de granițele țării...

Mai târziu, m'am putut convinge că acesta nu este un fapt singular în această cetate a cântecului, pe drept cuvânt numită astfel, întrucât aici se găsește încă viu și plin de seva unui elan nestăvilit, cel mai vechiu col

din Banat, înființat în anul 1840 și care poartă astăzi numele atât de cunoscut de „Corul Vidu“. O tăbliță de marmoră neagră depe strada Făgetului, m'a invitat într-o dimineață să mă opresc în fața ei, din drumul care mă ducea spre cazarmă, pentru a-mi spune și mie că:

In casa aceasta
Dr. Valeriu Branisce
a redactat ziarul
DRAPELUL
1901—1921

Iar ceva mai în sus, pe aceeași stradă, o altă tăbliță, mi-a povestit altceva:

In casa aceasta
a copilărit și a crescut
Victor Vlad Delamarina
1901—1921

A doua zi, pe câmpul de instrucție, în mijlocul băeților din plutonul meu căroră încercam să le demonstrez sensul luptei noastre în răsărit, adunați pe lângă piatra simplă de marmoră, mi-a fost dat să identific un

alt sanctuar al românismului etern melor, ca să plece apoi să lupte și să moară pentru neam și cruce...

Evenimente
istorice
săvârșite pe acest loc
numit „BALTA LATA“

— sau
Câmpul Libertății din
Lugoj
Marea adunare națională română
ținută la 27 Iunie 1848 sub
președinția luptătorului național
Dr. Eftimie Murgu
advocat, profesor, deputat,
1806—1870
—x—

Sborul
lui Aurel Vlaicu
cu aeroplanul construit de el
la 21 Iulie 1912
—x—

Prima adunare națională
sub stăpânirea românească
ținută la 10 Iunie 1919.

Pe aceste locuri, generații noi de
tineri învățau acum meșteșugul ar-

M'a ur furat amintirile și m'a purtat cu ele atât de adânc încât nu m'am putut desprinde din mreaja lor decât abia atunci când cânteculele pline de veselie ale soldaților de prin vagoanele detașamentului nostru, m'au isbit puternic, asemeni unei măciuci grele trimisă în plin. Și de undeva din mine, o voce mi-a strigat poruncitor:

— Ei, hai... deajuns!... Lasă de acum visele! Destinul tău și al tuturor, merge de acum înainte pe acelaș drum cu destinul neamului.

Cândva, târziu, trenul s'a pus în mișcare. Dela fereastră privesc cum inserarea se lasă liliachie peste orașul marilor liniști provinciale.

Și trenul merge, merge... dar Lugojul rămâne tot mai în urmă, tot mai departe, până ce moare în inserarea acestei zile de primăvară, ca să se nască apoi în mine din cenușa amintirilor...

AUREL D. BUGARIU

Radu Brateș

Aspecte din viața Blajului. Blaj. Tipografia Seminarului, 1942,

Trecutul, semnificația și spiritul Blajului sunt subiecte ispititoare pentru cercetători. Despre trecutul Blajului s'a scris mult și totuși mai este foarte mult material ce zace necercetat în hrisoavele îngălbenite ale bibliotecii și arhivelor din Blaj. D. Radu Brateș, profesor la liceul din Blaj scrie, după propria sa caracterizare: „o istorie pitorească a Blajului bazată însă pe o serioasă documentare” (p. 5). Alexandru Lupeanu-Melin a scris în 1937 cu mult talent literar: Evocări din viața Blajului. În 1938 scrie tot despre Blaj părintele Septimiu Popa interesantul volu: Caravanele Ardealului. D. Radu Brateș scrie asupra Blajului o operă de sinteză. Incepe prin a stabili notele caracteristice ale spiritului blăjan, fapt sesizat și de d. Zenovie Păcișanu (Cultura Creștină, 1940 An XX, p. 629—633). După această sinteză spirituală a Blajului de totdeauna urmează un alt capitol intitulat Figuri și momente istorice. Evocă în dulci iconane energiile creatoare cari au muncit în Mica Romă. Prezintă vladici și dascăli, canonici și călugări, momente memorabile din viața politică și bisericăscă a Transilvaniei. Nicolae Iorga spunea că Transilvania este o țară de sate și preoți. Blajul, capitala spirituală a Transilvaniei e cetate de vladici și dascăli învățați. În capitolul — însemnări despre Blaj — ne oferă o antologie selectă a marilor scriitori cari vorbesc despre Blaj în operele lor. Eminescu ajun-

gând pe vârfurile Hulei a exclamat: „Te salut din inimă, Romă mică! Îți mulțumesc Dumnezeu că m'ai ajutat s'o pot vedea”. Într-o poezie dedicată lui Filimon Ilea din Ciugudel (după G. Bogdan-Duică). Buletinul Mihail Eminescu 1935, No. 11 p. 30) cântă Tă-nava și Blajul. Tărnava prinsă în galbine maluri Murrura în aburi gândirea sa Pe când plimbarea mi rătăcea Visări, speranțe pe frunți de valuri Ții minte oare când te întrebai Ce este omul? Ce-i omenirea? Ce-i adevărul? Dumnezeuirea? Și tu la nouri îmi arătai.

Approape nu există vreo figură mare a literaturii românești care să lipsească din această analogie. Mai găsim aici și pe Basarabeanu Constantin Stere. Iată ce scrie:

„Blajul...
Mai puțin decât un sat:

Pe o mică înălțime, în mijlocul câmpului, aproape de confluența celor două Tă-nave, un palat și o catedrală cărora li s'a alăturat o școală și mai multe căsuțe pentru canonici și profesori.

Și mai mult decât o capitală:

Un centru de cultură din care au radiat peste toată românimea primele înrăuriri de gândire și de știință occidentală”.

Nu lipsește nici Nichifor Crainic. A scris în 1921 un articol despre Blaj în volumul Priveliști fugare. Numeste Blajul cetatea seculară a spi-

ritului românesc. În 1921, d. Nichifor Crainic nu era nici profesor de dogmatică, nici doctor honoris al unei facultăți protestante, nici nu elaborase doctrina gândiristă. Deși antologia e bogată, am remarcat o scăpare din vedere. Distinsul scriitor Gala Galaction a scris despre Blaj articole elogioase. Poate că într-o ediție viitoare vom găsi și minunatele pagini ale laureatului Gala Galaction. Capitolul ultim se intitulază — Indemnuri cari vin din trecut. — Iată câteva idei foarte înțelepte din acest capitol: „Iar drumul de viitor al Blajului nu poate fi decât tot cel din trecut: De luptă, de avânt și creație” (p. 160) „Blajul e legat de Biserica română unită”. (p. 161). Pentru progresul cultural și religios trebuie: Să dispară odată părerea greșită că Biserica unită este un regretabil accident istoric. Rivalitatea să se exercice numai în bine fără disensiuni și jigniri, spre gloria lui Dumnezeu și mântuirea acestui neam, pe care-l servesc amândouă Bisericile. Trebuie deci o muncă pașnică de zidire creștinească fără nici o altă preocupare”. (p. 162). Pentru progresul Blajului e necesară o bibliotecă publică bine asortată și o editură. Cartea d-lui Brateș se citește cu folos. Desvâlțue aspecte importante ale vieții blăjene de ieri și de azi și ale spiritului blăjan de totdeauna.

Prof. Iosif E. Naghiu

Câteva autobiografii

Publicate de Josif E. Naghiu

Manuscrisul latinesc Nr. 186 dela Biblioteca Centrală Arhidiecezană din Blaj, intitulat: *Protocollum Copituli Ecclesiae Cathedralis Balasfalvensis Albuae Dioecesis Fogarasiensis G. Catholicorum in Transylvania* — cuprinde și câteva autobiografii ale canonilor din Blaj. Unele sunt scrise în latinește, altele în românește. Dintrre autobiografiile românești vom reproduce câteva, fiind importante pentru cunoașterea unor figuri culturale ale Ardealului secolului trecut. Aceste autobiografii sunt scurte, foarte scurte, dar ne prezintă multe date importante. Să începem cu Ion Micu Moldovan și cu Augustin Bunea. Ambii au fost membri ai Academiei Române și istorici de seamă. In autobiografia nu-și pomenesc operele, nici nu menționează că sunt academicieni. I. M. Moldovan era de părerea că — „nu e bine să spui tot ce știi” — Discipolul lui Cipariu notează în Protocolul pomenit doar câteva lucruri, din viața sa monotona ca exterior, dar foarte bogată pe plan interior. Aproape tot atât de puțin scrie și istoricul A. Bunea.

IOAN M. MOLDOVANU

Născut în Varfalău, scaunul Arieșului la 13 Iunie 1833 din părinții Vasile Moldovan și Domnica Docșa născută în Hoperta, elementele prime-le-ăm învățat în școala din locul nașterii mele. In toamnă a. 1842 am intrat într'a doua normală în Blaj, unde am continuat până în a. 1848 terminând într'acel an retorica. In Ianuarie 1851 deschizându-se era gimnazului din Blaj organizat după planul regimului din Viena, am fost suscept¹⁾ într'a 6 clasă; apoi în 1853 depunând examen de maturitate am fost suscept la S. Teologie și trimis să ascult studiile în Seminarul Central din Pesta cu Basiliu Pop, acum canonic în Gherla și Alimpiu Barborolea acum vicar episcopesc în Silvania. Pe anul al II-lea al cursului teologic am fost dispus la Seminarul gr. catolic din Viena, unde cu începutul anului 1855 am început a pătimi²⁾ de pept și îngroșându-se morbul m'am reîntors acasă mai pe-trecut. ³⁾ După cura fericită încă în acel an am continuat cursul al III-lea și apoi al IV-lea în Blaj.

In 1857 denumit de profesor la limbile Orientale și studiul biblic în seminarul domestic și la regiune în gimnazul inferior fiind însă catedra aceea prevăzută numai cu 315 florini v. a. în anul următor la cererea proprie am fost dispus de profesor la gimnaziu, unde am propus istoria și geografia, limba română, filosofia, geografia fizică, dară mai vârtos limba latină. In 1859 fui ordinar preot, în 23 Septembrie.

In 9 Iulie 1879 fui ales de canonic teolog, unanim voto și întru aceea zi s'a făcut propunerea ca să fui promovat la stalul de canonic cancelar. Promoțiunea s'a făcut în 22 Octombrie 1879, iară instalarea în 16 Nov. 1879. In funcțiunea de canonic am intrat în 8 Iulie 1879, iar sallar am început a lua din 1 Septembrie (din ajutorul erarial dela instalare).

AUGUSTIN BUNEA

Dr. Augustin Bunea, fiul lui Arsenie Bunea din Ti-lișca, paroh în Vad, comitatul Făgărașului și a Veronei

Urs din Mărgineni, nepoată de văr primar a Baronului David Urs de Margină, s'a născut în Vad la 23 Iulie. 4 August 1857 botezat în 28 Iulie—9 August 1857, având de nănaș pe Zaharia Judele cu soția sa Maria din Mărgineni, iar preot botezător pe Bucur Langa din Șercaia. Clasele elementare le-a studiat în Vad, și Ohaba. Din 1870 până în primăvara anului 1877 a studiat la gimnazul rom. gr. or. din Brașov, de unde a venit la gimnazul din Blaj, unde a terminat clasa 7-a gimnazială. In toamna anului 1877 ca elev în clasa 8-a gimn. din Blaj a fost trimis de Mitropolitul Vancea la Roma, unde ca alun al Colegiului Greco-Rutean dela Sfântul Atanasie a studiat un an (1877/) filosofia și 4 ani teologia în Colegiul De Propaganda Fide. In 16 Noembrie 1882 a depus excjmenul scripturistic, iar în 30 Nov. 1882 cel verbal pentru doctoratul din S. Teologic. A fost hirotonit în Roma prin arhiepiscopul grecesc Ștefan Ștefanopoli și anume: în 27 Noembrie 1881 lector și subdiacon, în 30 Noembrie 1881 diacon și în 4 Decembrie 1881 presbiter. In 30 Decembrie 1882 reîntorcându-se la Blaj a fost aplicat în cancelaria metropolitană în calitate de oficial metropolitan, purtând din 23 Ianuarie 1883 până în 28 Septembrie 1886 și protocelele ședințelor consistoriale alternativ cu viconotarul consistorial. In 28 Septembrie 1886 fu numit profesor de teologie dogmatică la seminar și de religione la gimnaziu în Blaj în care calitate funcționă până în 28 August 1888; fiind totodată prefect în Seminarul tinerimii române gr. cat. gimnaziale din 12 August 1887 până în Martie 1888 și prefect de studii în Seminarul Teologic din 29 Martie 1888 până în August 1888. In 28 August 1888 fu numit secretar metropolitan, protonotar consistorial și notar la directoriul Fundațiunei Șuțiene, cari oficii le-a purtat până la instalarea sa de canonic. Afară de acestea a mai purtat următoarele oficii, din 16 Septembrie 1884 încoace asesor consistorial: din 10 Martie 1885 până în 28 Septembrie 1886 asesor la Tribunalul Matrimonial de a doua instanță pentru diecezele sufragane; din 28 Septembrie 1886 până în 5 Septembrie 1889 defensor la Tribunalul matrimonial arhiediecezan: din 16 Noembrie 1886 încoace membru la exactoratul arhiediecezan și mai mulți ani membru în cccnisiunea pentru reeditarea cărților bisericesti. In 1891 fu numit protopop onorar arhiediecezan, în 30 Mai 1892 camerier papal supranumerar; în 17 Mai 1879 protopop onorar și asesor consistorial al Diecezei Lugojuului. In 5 Septembrie 1895 fu ales canonic teolog, dar mai bine de trei ani n'a putut fi nici instalat în această calitate, nici promovat la statele superioare devenite într'aceea vacante, pentru divergențele de păreri cu Ministerul de Culte atât cu privire la interpretarea literilor fundacionale ale Capitlului Bobian, cât și cu privire la persoana lui. In fine în 9 Octombrie 1898 delăturându-se dificultățile, fu aprobată înaintarea lui dela stalul de teolog la stalul de canonic scolastic, în care fu introdus de Mitropolitul Mihaly în 13/1 Noembrie 1898.

Blaj, 20 Aprilie 1899.

Dr. Augustin Bunea

¹⁾ Primit (dela latinescul susceptus).

²⁾ A suferi.

³⁾ Foarte slab.



FAPTE IDEI OBSERVAȚII

Biopolitică națională

Nu e știință mai actuală pentru poporul nostru decât biopolitica. Ne-am făcut un crez din ea. Ne-am dat un program cu ea. De 10 ani milităm număr cu număr pentru fundamentarea ei teoretică și apoi pentru aplicarea ei viguroasă.

E la mijloc însuș viitorul națiunii române.

Veacuri de arândul poporul nostru a trăit numai grație înțelepciunii culese în chip anevdicos printr'un empirism subconștient și printr'o experiență care a costat multe victime. Acum trebuie să se înceapă o campanie științifică, pentru ca bunul cel mai de preț: al vieții însăș, să fie altfel păstrat, cultivat și promovat.

Expuși cum a fost la răspântii de drumuri, neamul nostru a dat bătălii cumplite, a sângerat ca puține popoare pentru a opri năvala incursiunilor și a-și apăra vatra părintească. S'a jertfit — dar a isbutit să se conserve și să lase o moștenire de care putem fi mândri.

În această conștiință istorică și biologică suntem mai hotărâți decât oricând să consacram paginile revistei noastre cercetărilor și programelor practice grație cărora am putea promova sănătatea și asigura condițiunile unei dezvoltări înfloritoare ca rasă.

Suntem gata să primim sugestii și să instituim chiar un concurs pentru cele mai îngrijite și complete planuri reale în direcția conservării unui viitor mai bun pentru viața maselor noastre populare.

Credem, că o seamă din harnicii noștri intelectuali vor acorda atențiunea lor unei probleme care este însăș sîna spinării, românismului.

Articolul de fond al directorului nostru poate că va inspira pe atîta dintre eminenți, oameni de știință și publiciști cari sunt chemați să vină cu soluțiile lor probate.

HORIA TRANDAFIR

Facultate teologică în Sibiu

Însfârșit, bătrîna instituțiune arhiepiscopală și metropolitană din Sibiu al cărei ctitor de mari concepții și realizări a fost genul Șaguna, a fost înălțată la rang universitar. Seminarul teologic care a crescut generații de preoți pentru satele celor 3 și jum. milioane credincioși ortodocși din Ardeal și Banat, trebuia să primească aoreola așteptată, prin înălțarea la rang de facultate. Mitropolitul Bălan se poate felicita că a găsit în persoana d-lui ministru Petrovici, factorul înțelegător care a consimțit la această supremă ierarhizare. De-

sigur că a fost prețios și concursul d-lui prof. dr. Aurel Popa, actualul secretar general al ministerului cultelor și artelor, care s'a ilustrat de ani de zile ca un eminent secretar al sinoadelor eparhiale de Sibiu: bun cunoscător al problemelor bisericești a contribuit la împlinirea unui postulat scump bisericii de peste munți care prin funcțiile sale istorice a ținut de atîtea ori loc de organizație de stat pentru românii ardeleni. Toți câți au pus umărul la desăvârșirea acestei fapte au dreptul la recunoștința românismului transilvan unde ecoul a fost puternic.

Profesorul Onisifor Ghibu

dela universitatea din Cluj-Sibiu a împlinit 60 ani și a dat astăzi prilej presei și înțelepciunii noastre ca să rememoreze vasta sa activitate în câmpul pedagogiei, istoriei și publicisticii. D. O. Ghibu este unul dintre cei mai documentați oameni, deținând arhive și izvoare de informațiune foarte prețioasă. Nu s'a lămurat însă la cunoștințele de bibliotecă, ci pe temeiul lor a atacat variate și interesante chestiuni de actualitate. Cunoaște ca puțini alții toate provinciile românești și deține material pentru portretizarea autentică a figurilor reprezentative și pentru ținerea la suprafață a problemelor noastre permanente. D-sa este unul din factorii de seamă ai promovării noastre culturale și unul dintre publiciștii cei mai erudiți, mai bine informați și mai harnici. Avem dela d-sa multe volume de istorie, de pedagogie și de chestiuni generale de cultură. Ar putea publica alte multe volume despre bărbății de seamă ai românismului de ieri și de azi. Presa noastră a publicat o colecțiune vastă de articole: stăm în fața unui ziarist de prodigioasă activitate. Istoria însăș a presei nimeni n'ar putea-o scrie cu mai multă competență decât d-sa. I s'ar putea imputa anume campanii tardive în materie religioasă, dar în fond i se va justifica odată legitimitatea inițiativelor sale oprite de o legalitate stabilită de vremea înaintată, părănd a'ătora inoportune. La 60 ani ne aducem aminte cu recunștință despre opera acestui profesor de inimă, publicist încercat și organizator de primu' rang.

Un colegiu militar al orfanilor de război

Statul român a hotărît să înființeze un mare colegiu militar pentru pregătirea orfanilor de război, în Curtea de

Argeș la data de 15 Octombrie. Un decret-lege dispune ca acest colegiu să cuprindă școli primare, școli de îndrumări practice, școli secundare și profesionale, nu numai acolo, ci și într'alte localități dar sub o conducere unică și pendinte de Curtea de Argeș.

Această instituțiune ia sub ocrotirea sa pe toți orfanii de război, pe „copii nimănu”, a căror îngrijire constituia o problemă, căci nu puteau fi lăsați în părăsire și în lipsuri în vetrele lovite de efectele războiului.

Inițiativa aceasta este dintre cele mai mărețe și mai demne de eroii noștri cari și-au vărsat sângele pentru patrie. „Moștenitorii” lor merita să fie scutiți de privațiuni și să aibe o creștere organizată de însuși statul nostru.

Colegiul va purta numele d-lui Mareșal Ion Antonescu — dela d-sa plecând gîndul acesta generos, aprobat de o țară întreagă.

Studentii la țară

Guvernul a dispus, ca 1000 de studenți să fie utilizați timp de două luni în mediul rural, unde s'a dea concursul lor în lucrările de ordin administrativ. Războiul a rărit rândurile slujbașilor, iar volumul îndatoririlor publice a crescut continuu. Pentru a se face față numeroaselor probleme se recurge acum la întrebuintarea brațelor studentesti. Este o muncă de război, gratuită, în folosul obștei. Sunt atâtea lucruri de făcut: măsuri de aprovizionare, de colectări de produse, de rechiziții, cari reclamă puteri noi de muncă. Studențimea va avea prilejul să cunoască mai deaproape viața satelor noastre unde este atîta de făcut și niciodată nu va fi prea mare numărul celor chemați să promoveze bunăstarea țărănimii.

300 ani dela Cazania lui Varlaam

În „Tribuna Ardealului” din Cluj citim un mare articol scris de părintele Fl. Mureșeanu despre jubileul de 300 ani al apariției Cazaniei mitropolitului Varlaam în Iași.

Știința sa dă bogate descrieri asupra monumentalei cazanii care are 1014 pagini cu titluri și inițiale în roșu, iar în fruntea cazaniilor sunt xilografuri de mare valoare artistică. Trei pagini cu clișee minunate identifică opera a-aceasta tipărită în limba română. Retinem următoarele rânduri pline de documentare:

„Ne oprim și noi, cu capetele descoperite, în fața acestei cărți care a adunat între filele sale bătrîne o istorie de trei sute de ani. Alcătuită de marele și luminatul Mitropolit al Moldovei, Var-

laam, s'a tipărit la anul 1643 în tipar-
nița mănăstirii sfinților „Trei Ierarhi”
din Iași cu toată cheltuiala Domnului
Moldovei, Vasile Lupu. Cazanica lui
Varlaam răspândită în toate ținuturile
locuite de Români, pe lângă învățătura
luminată și de suflet ziditoare cu care
s'au mângâiat strămoșii noștri a' mai
adus o contribuție hotărâtoare la for-
marea limbii române literare. Graiul
cazaniei lui Varlaam, deși a trecut
peste el noianul anilor de trei veacuri
incheiate, se cetește și astăzi cu ușurin-
ță, fiind înțeles de toată obștea româ-
nească, pentru că întregii obști româ-
nești i-a fost dăruită.

În loc de alte considerații ce se pot
face pe marginea acestei cărți la o
dată jubilară atât de însemnată, fiindcă
mai există multe biserici care au prin-
tre cărțile lor bătrâne Cazanica păstrată
cu grije sau ponosită în vreun colț, in-
treagă sau numai părți din ea, fără in-
ceput și fără sfârșit, ca aceste fărime
de comori să poată fi identificate și
după cuvința prețuite, dăm aci o seamă
de referințe care împreună cu cli-
șeele din text vor ajuta la identifica-
rea lor. Spre acest scop, în cele ce ur-
mează dăm o descriere a Cazaniei nu
după alte informații, aproape toate cu-
lese în grabă și amestecate cu greșeli,
mai mici, sau mai mari, ci având di-
nainte un exemplar complet și bine
păstrat.

Cazanica lui Varlaam are la început
trei foi nenumerotate. Pe pagina întâi
a primei foi este titlul: „Carte Româ-
nească de învățătură Dumeneceilor pre-
ste an și la praznice împărătești, și la
svânti Mari. Cu zisa și cu toată chel-
tuiala LUI VASILIE VOIVODUL și
Domnul țării Mol. (dovei) din multe
scripturi tâlmăcită din limba slavo-
nească pre limba Românească De Var-
laam Mitropolitul de țara Moldovei. În
Tiparul domnesc. În Mănăstirea a Trei
S(feti)telii în Iași dela Hs. 1643”.

„Plaiuri năsăudene”

este titlul unei noi gazete redactate
de câțiva veritabili publiciști arde-
leni din acea vale înfloritoare ieri—
dar azi devenită a plângerii și no-
stalgiei. Dd. E. Bocșa Mălin, Vasile
Netea Ion Th. Ilea au dat fință și
sevă frumoasei gazete tipărite la
„Curentul”. Ce ilustră este garda
frunțaișilor năsăudeni! Amintiți-vă:
Murășeni, Coșbuc, Marțian Veroni-
ca Micle, Rebreanu, Moisil, Șotropa...

Țara cu 90% români azi s'a scu-
fundat în întineric adânc. Dar refu-
giații veghează, desmormăntează,
sfarmă piatra de pe mormânt. Ga-
zeta palpită de viațicuie, informație,
avânt și fluiditate gazetărească! În-
tr'un ceas bun.

O facultate de medicină în Timișoara

Cu argumente serioase pdează d.
dr. Emil Pocreanu într'un memoriu
căre primăria municipiului Timișoa-
ra pentru înființarea unei facultăți
de medicină în Banatul cu 3 milioane
locuitori. Într'adevăr, în Germania și
Italia au fost orașe cu un sfert de

populație cât Timișoara și totuș s'au
fonda universități cu renume; dar
când e vorba despre o întregă pro-
vincie? Și mai ales despre Banatul
care a dat celebrități medicale ca
Babeș, Vasici, Crăinciceanu și Ne-
delcu. Într'un sistem de descentra-
lizare, și dacă se ține seama despre
o seamă întreagă de considerațiuni,
printre cari nu cea mai fără impor-
tanță este chesiuinea denatalității i-
deia trebuie să prindă corp, să se
realizeze. Argumentarea strânsă a
d-lui dr. Pocreanu își va produce
efectul, dacă Banatul este hotărât a
se pune în cumpănă cu toată greuta-
tea factorilor săi hotărâtori în acest
scop.

Despre „Societatea de mâine”

Noua gazetă „Plaiuri năsăudene”
are în primul său număr următoarea
apreciere măguitoare asupra noastră:
„Revista ardeleană condusă cu
atât ean neprecupețt de către d.
Ion Clopoșel a împlinit douăzeci de
ani de existență. În revuistica ro-
mânească, aceasta este o adevărată
sărbătoare. Drumul pe care l'a stră-
bătut „Societatea de mâine” este
drumul marilor închinări lângă altarul
Neamului.”

Reușind să grupeze în jurul ei o
seamă de scriitori ardeleni și bănă-
țeni revista d-lui Clopoșel este una
dintre serioasele reviste cu duh ar-
delean. Fiecare număr al „Societății
de mâine” este un popas lângă fră-
mântările și realizările românești.”

Viața măturătorilor

de stradă nu este de învidiat. E vor-
ba despre cea mai joasă pătură de
cameni, constrânsă la muncile cele
mai ingrate și mai mizerabile. Și totuși,
interesul pentru viața lor nu poate
scădea împotriva. Timpul acționează
scormonic și îmbunătățind condi-
țiunile muncii celei mai umile și
mai slab remunerate. Ne-a plăcut ase-
zământul creat de către „Rimb”-ul
brașovean (Regia întreprinderilor
municipale Brașov), în favoarea ce-
lor mai matinali „slujbași” cari ina-
inle de a se crăpa de ziua sunt pe
teren și curăță străzile și miazmele
așezării urbane. „Rimbul” le-a pus
la dispoziție dormitor nou cu săli ae-
risite, cantină și rația de alimente.
E frumos. E lucru civilizat. Să fie
pretutindeni așa.

Grădinile de zarzavat

Dacă odată ne, va fi dat să
ne amestecăm în viața satului în
mod cinstit și real, am proceda la
imediată înființare a grădinilor de
zarzavat. Nicio casă de sătean fără
legume. Și legume de soi.

Am comanda din vreme și semințe
și răsaduri pe preț de angro și am
insista să fie lărgite grădinițele și
cucerite straturile noi în brazdă gu-
noită. Paralel am vorbi minților
simpliste, neștiutoare și timide, că

hrana copiilor trebuie asigurată și că
legumele dețin vitamine, car) întăresc
vigoarea și sănătatea poporului. Am
mobiliza fiecare sat primăvara a
săptămână pentru aprovizionarea a-
bondentă cu legume de soi! Cine în-
cepe?

Acesea sunt filantropie și propa-
gandă adevărată la țară.

Frammento

E'

Purezza
La dolce e cauta
Esperienza
Delle aguzze foglie
Degli abeti.

E'

Gioia
La marmorea calma
Delle bianche linee
Delle bianche nuvole.
Quando in alto
Vanno le più belle idee
La natura
Rinascere
Come
Afrodite
Da un'onda chiara
Dalla spuma bianca e leggera,
La natura
Vuol essere
La più alta legge
Dell'esperienza,
La natura
Canta
Un casto motivo
Semplice e rigoroso
Dove
La sua legge
E'.

ORESTE FRATTONI

Fragment

E

puritatea
dulce și atentă
încercare
a cetinilor.

E

bucuria
liniște marmoreană
a liniilor albe
a nouilor albi.
Când spre înălțimi
se ridică părțile
Natura

renaste

ca Afrodita
dintr-o apă împede
din spuma albă ușoară,
Natura

tinde să fie
cea mai înaltă lege
a încercărilor,
Natura

cântă

un motiv curat
simplu și riguros
Unde e

A sa lege.

ORESTE FRATTONI